(i) Printed Pages : 7 Roll No. ....

(ii) Questions : 9 **Sub. Code :** | 2 | 5 | 8 | 5 | 6 |

Exam. Code : | 0 | 4 | 0 | 2 |

Master of Arts (Sociology) 2nd Semester

(2056)

SOCIAL DIMENSIONS OF DEVELOPMENT

Paper : SOC-O-621 (In all Mediums)

Time Allowed : 3 Hours] **[Maximum Marks : 80**

Note :– Attempt **five** questions in all including Question No. **1** which is compulsory and selecting **one** question from each unit.

1. Answer **all** the following in about **30-35** words each :

   (i) Changing conception of development

   (ii) Sociological perspective on development

   (iii) Capitalism

   (iv) Effect of development on Scheduled Castes

   (v) Social development

Scanned with OKEN Scanner

(vi) Policy on Social development

(vii) Displacement

(viii) Role of Khadi in Gandhi's vision of development

(ix) What is inclusive development?

(x) Features of Capability Approach 10×2=20

UNIT—I

2. What is Sustainable Development? Discuss Gandhian perspective on development. 15

3. Discuss the relevance of Ecological Perspective on Economic Development. 15

UNIT—II

4. Looking at the data on population from countries like China, Korea, Japan and European Nations, the decline in population is a cause of concern. In what way changes in population affect development? 15

5. Discuss social structural factors in economic development. Briefly discuss religion in development. 15

Scanned with OKEN Scanner

UNIT—III

6. Erosion of traditions and values is a socio-cultural consequence of economic development. Comment. 15

7. What is ethnic resurgence? What are the factors that lead to ethnic resurgence? 15

UNIT—IV

8. Discuss Peter Uvin's integration of human rights into development sociology, assessing its strengths and limitations in post-colonial contexts. 15

9. How does Ulrich Beck describe "reflexive modernization" in the context of risk society? 15

(हिन्दी माध्यम)

नोट :– प्रश्न संख्या **1** (जो कि अनिवार्य है) सहित कुल **पाँच** प्रश्नों के उत्तर दें और प्रत्येक यूनिट में से **एक** प्रश्न चुनें।

1. निम्नलिखित सभी प्रश्नों के उत्तर लगभग **30-35** शब्दों में दीजिए :

   (i) विकास की बदलती अवधारणा

   (ii) विकास पर समाजशास्त्रीय परिप्रेक्ष्य

   (iii) पूंजीवाद

   (iv) अनुसूचित जातियों पर विकास का प्रभाव

Scanned with OKEN Scanner

(v) सामाजिक विकास

(vi) सामाजिक विकास पर नीति

(vii) विस्थापन

(viii) गांधी के विकास संबंधी दृष्टिकोण में खादी की भूमिका

(ix) समावेशी विकास क्या है?

(x) क्षमता दृष्टिकोण की विशेषताएं। 10×2=20

यूनिट–I

2. सतत विकास क्या है? विकास पर गांधीवादी परिप्रेक्ष्य की चर्चा कीजिए। 15

3. आर्थिक विकास पर पारिस्थितिक परिप्रेक्ष्य की प्रासंगिकता की चर्चा कीजिए। 15

यूनिट–II

4. चीन, कोरिया, जापान और यूरोपीय राष्ट्रों जैसे देशों की जनसंख्या के आंकड़ों को देखने पर पता चलता है कि जनसंख्या में गिरावट चिंता का विषय है। जनसंख्या में परिवर्तन विकास को किस प्रकार प्रभावित करते हैं? 15

5. आर्थिक विकास में सामाजिक संरचनात्मक कारकों की चर्चा कीजिए। विकास में धर्म की भूमिका पर संक्षेप में चर्चा कीजिए। 15

Scanned with OKEN Scanner

यूनिट–III

6. परंपराओं और मूल्यों का क्षरण आर्थिक विकास का एक सामाजिक–सांस्कृतिक परिणाम है। टिप्पणी कीजिए। 15

7. जातीय पुनरुत्थान क्या है? जातीय पुनरुत्थान के कारक क्या हैं? 15

यूनिट–IV

8. पीटर उविन द्वारा विकास समाजशास्त्र में मानवाधिकारों के एकीकरण पर चर्चा कीजिए और उत्तर–औपनिवेशिक संदर्भों में इसकी शक्तियों और सीमाओं का आकलन कीजिए। 15

9. जोखिम समाज के संदर्भ में उलरिच बेक 'प्रतिबिंबित आधुनिकीकरण' का वर्णन कैसे करते हैं? 15

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :– ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ **1** ਜੋ ਕਿ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਸਮੇਤ ਕੁੱਲ **ਪੰਜ** ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਯੂਨਿਟ ਵਿੱਚੋਂ **ਇੱਕ** ਚੁਣੋ।

1. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਗਭਗ **30-35** ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ :

   (i) ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਬਦਲਦੀ ਧਾਰਨਾ

   (ii) ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ

   (iii) ਪੂੰਜੀਵਾਦ

Scanned with OKEN Scanner

(iv) ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ

(v) ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਕਾਸ

(vi) ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਨੀਤੀ

(vii) ਵਿਸਥਾਪਨ

(viii) ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ ਖਾਦੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

(ix) ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਵਿਕਾਸ ਕੀ ਹੈ ?

(x) ਸਮਰੱਥਾ ਪਹੁੰਚ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ। $10 \times 2 = 20$

ਯੂਨਿਟ–I

2. ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਕੀ ਹੈ ? ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਗਾਂਧੀਵਾਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 15

3. ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 15

ਯੂਨਿਟ–II

4. ਚੀਨ, ਕੋਰੀਆ, ਜਾਪਾਨ ਅਤੇ ਯੂਰਪੀ ਰਾਸ਼ਟਰਾਂ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਤੇ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ? 15

5. ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਢਾਂਚਾਗਤ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 15

Scanned with OKEN Scanner

ਯੂਨਿਟ–III

6. ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਟਿੱਪਣੀ ਕਰੋ। 15

7. ਨਸਲੀ ਪੁਨਰ-ਉਥਾਨ ਕੀ ਹੈ ? ਨਸਲੀ ਪੁਨਰ-ਉਥਾਨ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕ ਕੀ ਹਨ ? 15

ਯੂਨਿਟ–IV

8. ਪੀਟਰ ਊਵਿਨ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਾਸ ਸਮਾਜ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ, ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ। 15

9. ਜੋਖਮ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਉਲਰਿਚ ਬੇਕ 'ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਆਧੁਨਿਕੀਕਰਨ' ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ? 15

Scanned with OKEN Scanner